

конфлікті з реаліями суспільного життя і потребували оновлювання на принципово інших засадах. Це явище зумовило те, що підготовку вчителів спрямовано на оволодіння інноваційними психолого-педагогічними методиками і технологіями навчання. Але, на жаль, так звану педагогізацію підготовки вчителя-вихователя здійснювали здебільшого екстенсивним шляхом за рахунок збільшення годин на вивчення педагогічних дисциплін, значного розширення їхньої номенклатури. В цілому, в педагогічній школі закріпилась орієнтація на підготовку вчителя-предметника, транслятора основ наукових знань, який досконало знає методику викладання предмета і невідступно їй слідує, не проявляючи творчий підхід до навчання [7].

З 1991 р. студенти вищих педагогічних навчальних закладів України почали вивчати технологічні педагогічні дисципліни: «Технології виховного процесу», «Освітні технології», «Педагогічні технології», «Технології виховної діяльності», «Сучасні педагогічні технології». Аналіз навчальних планів показав, що це були невеликі за обсягом курси, розраховані на 18–36 годин.

Таким чином, розвиток вищої педагогічної освіти в Україні в 90-х рр. ХХ ст. відбувався в руслі чотирьох тенденцій: розроблення нормативно-правової бази, реорганізації системи педагогічних навчальних закладів, переходу до чотирирівневої системи підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників та оновлення змісту освіти.

Проаналізувавши зазначені тенденції, можна зробити висновок, що розвиток вищої педагогічної освіти – нерівномірне, суперечливе і складне явище. Попри велику кількість думок щодо цього, очевидним є той факт, що 90-ті рр. ХХ ст. стали вирішальними у формуванні сучасної системи вищої педагогічної освіти і вивели її на якісно новий рівень.

Ми не могли охопити всі аспекти досліджуваної проблеми. Тому подальшого вивчення потребують такі питання, як напрями і зміст вищої педагогічної освіти в Україні в 1990–2002 роках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття». – К.: Райдуга, 1992. – 61 с.
2. Закон Української РСР «Про мови в Українській РСР» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 45. – 59 с.
3. Закон України «Про освіту» // Законодавство України про освіту: зб. законів. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 159 с.
4. Оп. 17. Спр. 41. Протоколи № 5, 6 засідань колегії та документи до них. Рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР 27 грудня 1989 року про першочергові заходи щодо реалізації виконання Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР». – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, м. Київ. Ф. 166 Народний комісаріат освіти УРСР (1919–1991). – 165 арк.
5. Сагарда В. В. Система підготовки педагога в університеті: [Монографія] / В.В. Сагарда. – Ужгород: Ужгородський ун-т, 1991. – 321с.
6. Сусак В. І. Патерналізм як ймовірна складова демократизації сучасного українського суспільства / В. І. Сусак // Зб. наук. пр. Сер. Соціологія. – Харків: ХНУ ім. В. Каразіна, 2009. – Вип. 15. – С. 379–381.

7. Янкович О. І. Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957–2008) / О. І. Янкович. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 319 с.
8. Ярмаченко М. Д. Освіта в Україні (1992–1994 рр.): інформаційно-аналітичний матеріал / М. Д. Ярмаченко. – К., 1995. – 64 с.

УДК 93/99: 37

Плавуцька Я.Ю.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ НАУК ТА ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ КАДРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті розкривається основний зміст підготовки науково-педагогічних кадрів в університетах Російської імперії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Ключові слова: історія вищої освіти, науковий ступінь, доктор наук, магістр, вчене звання.

Плавуцька Я.Ю. Развитие общественных наук и подготовка научных кадров в университетах Российской империи во второй половине XIX – начале XX ст. В статье раскрывается основное содержание подготовки научно-педагогических кадров в университетах Российской империи во второй половине XIX – начале XX ст.

Ключевые слова: история высшего образования, научная степень, доктор наук, магистр, ученое звание.

PlavutskaY. Training of scientifically-pedagogical personals in the universities of the Russian empire in the second half of XIX - beginning of XX of item. In the article basic maintenance of training of scientifically-pedagogical personals opens up in the universities of the Russian empire in the second half of XIX - beginning of XX of item

Key words: history of higher education, scientific degree, doctor of sciences, master's degree, scientific rank.

Розвиток університетів у ХІХ ст. був пов'язаний з пошуками теоретичних і організаційних основ підготовки викладачів для власних потреб. Упродовж усього століття університетами і урядом вирішувалася проблема забезпечення російських університетів необхідними для заміщення університетських кафедр і організації навчального процесу професорськими кадрами. Саме поняття "кафедра", широко використовуване в університетському і міністерському лексиконі в дореволюційній Росії, фактично ототожнювалося з колективом професорів з того або іншого фундаментального предмета факультетської підготовки [13, с. 10]. Хоча далеко не завжди спостерігалася відповідність між кількістю професорів, що були необхідні, і тих, що були в наявності.

У першій чверті ХІХ ст. університетами і урядом почалася робота щодо визначення стабільної

системи вчених ступенів і порядку їх присудження. Підсумком цієї діяльності було визначення для більшості університетських наук трьох учених ступенів: кандидата, магістра і доктора. Перший, кандидатський, ступінь був в той же час і випускним для найбільш здібних і прагнучих до заняття науковою діяльністю студентів. У цьому плані здійснювалась спадкоємність між університетською і післяуніверситетською науковою підготовкою молодих людей.

Перша згадка про впровадження вчених ступенів доктора, магістра і кандидата в Росії є в "Найвищому указі про облаштування училищ" від 24 листопада 1803 р., проте порядок їх здобуття не регламентувався. Детальніший опис міститься в статуті Дерптського університету від 12 вересня 1803 р., в якому встановлювалися усні та письмові випробування для отримання будь-якого ступеня. Після іспитів передбачався публічний захист дисертації на засіданні факультету [6].

Статут Московського університету 1804 р. і тотожні йому статuti Харківського і Казанського університетів, проголосили одним з привілеїв університетів право присвоєння ними вчених ступенів. Цьому питанню присвячувалася глава IX (п. 96 - 107) "Про випробування і впровадження в університетські гідності" [11].

У 1816 р. у зв'язку з тим, що в Дерптському університеті виникла "справа" про неправильне присудження декільком особам ступені доктора, Олександр I розпорядився "определить точнейшим образом правила производства в ученые степени и приостановить само возведение в них до издания особенного по этому предмету "Положения". Необхідна робота була виконана в 1818 році, і 20 січня 1819 р. було затверджено перше «Положение о производстве в ученые степени». Цей документ був прийнятий за проектом комісії, що очолювалася опікуном Петербурзького навчального округу С.С. Уваровим. "Положення" передбачало наявність таких вчених ступенів: студент, який закінчив певний факультет і отримав атестат, міг претендувати на ступінь кандидата, магістра, зобов'язаний мати повне уявлення про науку, що викладається, і змогу повідомити відомості з неї. Доктор повинен мати глибокі знання в науці.

У наступному «Положении о производстве в ученые степени» 1837 р. здійснюється ділення єдиних магістерських і докторських ступенів з філософських наук на п'ять напрямів (розрядів). У тому числі був визначений напрям історичних наук [10].

У 1844 р. спеціальним комітетом з академіків і професорів керівництвом міністра освіти П.О. Ширинського-Шихматова було вироблене нове «Положение о производстве в ученые степени». Його укладачі виходили з того, що "...придбання вчених ступенів при діючому порядку було занадто ускладнено" [9].

Нове "Положення" полегшувало процедуру здобуття вчених ступенів. Загальний історичний розряд розділявся на два самостійних: загальної та російської історії.

Таким чином, упродовж першої половини XIX ст. у галузі присудження вчених ступенів незмінним залишався принцип іспитів для отримання будь-якого вченого ступеня. Проте спостерігалася тенденція до спрощення процедури здобуття вчених ступенів. Намітилася диференціація окремих галузей знання. Встановлена в Росії система вчених ступенів і звань відповідала тій, яка була прийнята в інших європейських країнах, відрізняючись суворішим і послідовним порядком їх присудження і більш високими вимогами до претендентів.

Політика ізоляції Росії від Європи, що проводиться урядом Миколи Першого, зумовила скорочення можливостей університетів у справі відтворення професорсько-викладацького складу і наукових кадрів. У 1838 р. припинив своє існування Професорський інститут в Дерпті. У 1848 р. послідувала заборона на закордонні відрядження з науковою метою кращих випускників університетів, що обмежувало можливості їх наукового росту. В особливо складному становищі опинилися молоді учені, що обрали своєю спеціальністю загальну історію. Вони були відрізані і від джерел, і від теоретичних побудов західноєвропейської науки.

Останній канал зв'язку російських університетів із західноєвропейською історичною наукою припинився у 1849 р., коли з'явився указ про заборону отримання іноземної літератури університетами і приватними особами. Характер діяльності і функції професорів-гуманітаріїв в університетах розглядався урядом не лише як навчально-науковий, але й як ідейно-виховний, хоча це і не афішувалося в урядових постановах.

У 1852 р. університети були підведені під негласне правило: не запрошувати на кафедри іноземних учених. При цьому уряд виходив з того, що навчальної роботи на потрібній ідейно-світоглядній основі можна вимагати тільки від викладача російського походження.

Обмежувальні заходи відносно російських університетів, таких як скасування викладання філософії, стандартизація лекційних читань, підірвали престиж історико-філологічної освіти, що привело до скорочення числа студентів на факультетах, а також охочих займатися наукою.

Кінець 50-х – початок 60-х років XIX ст. став складним періодом з точки зору забезпечення кафедр історико-філологічних факультетів в університетах Російської імперії необхідними для викладання силами. Положення ускладнювалося тим, що провідні професори-історики не мали учнів і не готували наукової зміни.

Старіння і відхід професорів у 40-50-х роках XIX ст., відсутність системи в підготовці наукової зміни, небажання молодих людей займатися наукою, труднощі в отриманні вчених ступенів привели фактично до безвиході в підготовці кадрів істориків. Крім того, самі професорські колеги дбайливо охороняли свій високий статус і без особливого бажання не приймали до своїх лав молодих професорів. Багато претендентів так і залишалися доцентами, платня яких не перевищувала гонорару

учителя гімназії. У результаті приплив молодих викладачів стримувався, університетські ж кафедри не були повністю укомплектовані докторами і професорами. Стали з'являтися кафедри, вакантні впродовж декількох років [12].

Нестача професорів змушувала університети з відома міністра народної освіти призначати магістрів на посади екстраординарних професорів. Це було порушенням діючого правила, яке встановлювало, що ніхто не може обіймати професорську посаду без ступеня доктора.

Заходи уряду Олександра II 1856-1861 років, що відновлювали закордонні відрядження, відміняли цензуру на ввезення іноземних книг, не привели до швидкого поліпшення ситуації.

У зв'язку з необхідністю збільшення числа викладацького корпусу почалася довготривала робота з подальшого спрощення процедури здобуття вчених ступенів. Головним об'єктом наступу стали випробування на ступінь доктора наук. Обговорювалася можливість подальшого збільшення кількості розрядів магістра для історичних наук: у проектах Вченого комітету Міністерства освіти і Петербурзького університету зокрема, значився додатковий розряд магістра археології.

Впродовж 1862 р. Міністерство просвіти формувало урядову програму загального поліпшення навчально-наукової діяльності університетів. Проблема підготовки університетських професорів посіла в ній центральне місце. Серед основних заходів щодо усунення дефіциту професорів в університетах Міністерством просвіти пропонувалося збільшення підготовки приват-доцентів, спрощення процедури на здобуття вчених ступенів магістра і доктора, збільшення викладацького окладу.

Основи цієї програми закладалися в проект статуту російських університетів. Організатором і ініціатором цієї роботи став міністр народної просвіти О.В. Головнін. У підготовці вітчизняних учених, особливо у галузі гуманітарного знання, Міністерство освіти при О.В. Головніні орієнтувалося на пріоритети західноєвропейської науки, переважно германської. У зв'язку з цим у 1862р. міністр виступив з пропозицією про відродження Професорського інституту в Дерпті – центрі підготовки професорів із російських учених, шляхом запрошення до нього учених з германських університетів. Проте ця ідея не отримала належного розвитку.

Статут 1863 р. вніс зміни у структуру викладацьких посад: з'являється поняття штатного і позаштатного викладача. До першої категорії належали ординарні і екстраординарні професори, доценти (до 1863 р. ад'юнкти) і лектори, що переважно викладали нові іноземні мови; до другої – приват-доценти, що призначалися на кожен навчальний рік з дозволу опікунів навчальних округів. Вони отримували зарплатню зі спеціальних коштів університетів.

Отже, під впливом ліберально-буржуазних перетворень уряду Олександра II в Росії зросла потреба в кваліфікованих кадрах. Однією з перших після відміни кріпосного права була проведена

університетська реформа. Статут 1863 р., що діяв більше 20 років, сприяв розвитку вітчизняної системи вищої освіти. Статут 1863 р. завершив формування в дореволюційних університетах організаційних основ викладання історії і історичної освіти в цілому. Він визначив якісні зміни в цій галузі: збільшувався обсяг викладання і передбачався подальший ріст спеціалізації історичної освіти. Розширення складу кафедр історико-філологічного факультету, що удосконалювали історичну підготовку студентів, розглядалося урядом і професорами як умова розвитку науки в університеті.

Статут 1863 р. орієнтував університети на продовження роботи в галузі спеціалізації історико-філологічної освіти. Результатом стало створення в університетах трьох відділень спеціалізації на історико-філологічних факультетах: історії, класичної філології і слов'яно-руської філології. Ця система остаточно утвердилася у 70-х роках XIX ст. Створення спеціального історичного відділення у складі історико-філологічних факультетів було покликане надати більшій професійній спрямованості у підготовці істориків.

Розвиток спеціалізації сприяв активному впровадженню в навчальний процес семінарської форми проведення занять. Крім того, отримує розповсюдження читання спеціальних курсів, як по окремих періодах російської і загальної історії, так і з інших історичних дисциплін.

Практичному здійсненню проекту розділу історико-філологічного факультету сприяло збільшення викладацького складу. У результаті реформування розширилися можливості підготовки науково-педагогічних кадрів для власних потреб. Зберігши способи забезпечення університетських кафедр викладачами, встановлені в 1835 р., укладачі статуту 1863 р. приділили основну увагу формуванню та підготовці кандидатів для роботи на кафедрах, що забезпечували викладання суспільних та історичних наук.

Спираючись на порядок вчених ступенів і правила їх здобуття, Міністерство освіти і університети виробили унікальну систему підготовки професорських кадрів. За статутом 1863 р. впровадилася система підготовки професорських стипендіатів, суть якої полягала в залишенні при університетах кращих випускників для "підготовки до професорського звання". При цьому підготовка професорів історії здійснювалася за двома напрямками: російська історія та загальна історія.

Зміни торкнулися й порядку атестації наукових кадрів. Відповідно до нового «Положення об испытаниях на звание действительного студента и ученые степени» 1864 р. вчені ступені (розряди) історичного профілю відповідали розподілу наук по університетських кафедрах, тоді як в зарубіжній практиці вчені ступені іменувалися за факультетом. До існуючих ступенів наук з історії була додана ступінь (розряд) теорії та історії мистецтв.

Будучи яскравою ланкою в ланцюзі буржуазно-ліберальних перетворень часів Олександра II, Статут 1863 р. мав на меті привести у відповідність

нові вимоги суспільства до суспільних і гуманітарних наук і налагодження суспільно-гуманітарної освіти.

На початку ХХ ст. російські університети стали приймати вихідців з непривілейованих верств населення – випускників реальних училищ. Вступ до університету вимагав від них отримання атестата зрілості шляхом складання екзаменів з програми класичної гімназії. Більшість випускників прагнули отримати гуманітарну освіту. 75 % обирали юридичний факультет, решта йшли на історико-філологічні науки. Так, за даними за 1905-1913 рр., на історико-філологічних факультетах університетів навчалися від 0,4 до 1,5 % випускників реальних училищ [1].

Історико-філологічні факультети університетів були найменшими за чисельністю. Крім того, для переважної більшості молодих людей цей факультет був втіленням «ненависного» класицизму, оскільки додатково давав спеціальність викладача латини і старогрецької мови, які були ненависними багатьом студентам. Були випадки, коли, провчившись певний час на факультеті, студенти розчаровувалися і переходили на інші факультети. І тільки дуже глибокий інтерес до суспільних і історичних наук долав це упередження.

На початку ХІХ ст. на історико-філологічних факультетах університетів розширюється програма навчання, удосконалюється методика викладання історії, розробляються нові підходи до розуміння завдань університетської освіти. Інтенсивно розвивається процес насичення історичної підготовки дисциплінами теоретичного характеру.

У програми історико-філологічних факультетів були включені спочатку як факультативні, а пізніше як обов'язкові курси – методологія, соціологія і філософія історії, теоретичний курс історії, спеціальні курси з історії. У курсах методологічного плану розглядалися питання про предмет історичної науки, специфіку історичного пізнання, методи історичного дослідження, історіографічні традиції та ін.

Так, у Петербурзькому університеті професор кафедри загальної історії М.І. Карєєв читав курс "Історична енциклопедія"; у Московському університеті І.І. Іванов читав "Філософію і методологію історії"; у Новоросійському університеті П.Н. Біцільні "Історія історіографії" [5].

Професор Новоросійського університету І.А. Линниченко, підводячи підсумок традиції, що практично склалася в розумінні завдань викладання історії у вищій школі, писав: "Головне завдання вищого навчального закладу – дати студенту загальний науковий світогляд, привчити його до загального наукового мислення і повідомити йому основні риси прийомів наукових робіт у межах обраної спеціальності" [8].

У 1902 р. була заснована спеціальна Комісія з перетворення вищих навчальних закладів під головуванням керівника Міністерства народної освіти, доктора римської словесності Г.Е. Зенгера. У ході роботи Комісії проходило обговорення практичних проблем вищої освіти, таких як

співвідношення методів, форм, змісту навчання, вироблялися проекти перевлаштування навчального процесу в університетах, у тому числі на історико-філологічних факультетах.

На початку ХХ століття самими викладачами робилися спроби реорганізації навчального процесу. На думку багатьох університетських професорів, введення предметної системи навчального процесу мало стати наступним кроком після поділу факультету на відділення на шляху диференціації, спеціалізації і поглиблення наукової освіти [3].

Університетська професура підійшла до впровадження подібної системи досить обачно, узявши на себе складання навчальних планів, значною мірою однотипних у різних університетах. Для студентів були встановлені обов'язкові, незалежні від індивідуальних планів заліки, іспити, введені графіки занять.

У цілому введення з 1906 р. предметної системи навчання стало наступним кроком у напрямі диференціації, спеціалізації і поглиблення науковості освіти на історико-філологічному факультеті. Щось подібне існувало в германських університетах – для іспиту на ступінь доктора філософії. Окрім написання і публічного захисту дисертації, здобувач був зобов'язаний скласти екзамен з одного головного предмета і двох додаткових. Комбінації цих предметів у різних університетах встановлювалися по-різному.

Предметна система була покликана індивідуалізувати процес навчання. Змінювалися форми і методи навчальної діяльності: лекції тільки орієнтували студентів на зміст дисципліни. Основна ж увага приділялася практичним заняттям студентів, що у свою чергу вимагало збільшення педагогічного складу. У зв'язку з проблемою переходу системи викладання від курсової до предметної у кінці ХІХ – початку ХХ ст. гостро ставилося питання про модернізацію методичного інструментарію, в якому абсолютну перевагу мала лекційна форма викладу матеріалу.

У той же час багато професорів не були схильні розглядати лекцію як пасивний метод. Професор кафедри загальної історії Петербурзького університету М.І. Карєєв вказував, що лекція вимагає сили розуму, інформаційної мобільності особи. Багато учасників дискусії ставили питання про необхідність розумного використання лекційного методу, без зловживання ним [7].

На початку ХХ ст. дискусія про доцільність використання лекцій в російських університетах не дала відчутних результатів. Лекційна форма викладу матеріалу продовжувала займати провідне місце в навчальному процесі аж до введення предметної системи. Усвідомлення "професійної планки" – нової якості професіоналізму формувало нові підходи до викладання історії і зумовило тим самим зміну структури і змісту лекційних курсів [8]. Проблемний метод викладу лекційного матеріалу, перетворення університетських занять на наукову лабораторію ставало реальною практикою навчальної роботи в університетах передреволюційної Росії.

Прагнення викладачів залучити студентів до більшої самостійності в оволодінні знань зумовило розвиток системи практичних і самостійних занять. При всіх відмінностях в поглядах міністерства освіти і викладацького корпусу на призначення практичних занять вони були зведені в норму навчального процесу і його невід'ємну частину.

На початку 1900-х років історико-філологічні факультети університетів приступили до ретельнішої і ширшої організації практичних занять при усіх існуючих спеціальних відділеннях факультету. Так, за допомогою асигнованої Міністерством народної освіти суми в 1901 р. в Харківському університеті був влаштований особливий "кабінет для практичних занять" з бібліотекою. До участі в керівництві практичними заняттями в якості помічників професорів активно стали залучати приват-доцентів з призначенням їм відповідної винагороди [2].

На початку ХХ ст. активно обговорювалися питання розширення викладацького складу в російських університетах і реформування правил присудження вчених ступенів.

Проект статуту, складений у 1902 р., передбачав значне збільшення числа викладачів вищої кваліфікації на основних історичних кафедрах історико-філологічних факультетів. Так, із загальної історії передбачалися три професори з поділом самого предмета на три частини – стародавня, середня і нова історія. З російської історії передбачалися два професори при поділі предмета на стародавню історію та нову [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов А.Е. Студенчество России: конец XIX – нач. XX вв. Социально-историческая судьба / А.Е. Иванов. – М., 1999. – 153 с.
2. Иванов А.Е. Высшая школа России в конце XIX – начале XX в. / А.Е. Иванов. – М., 1991. – 112 с.
3. Ивановский В.Н. Предметная система в наших университетах и ее применение к философским наукам / В.Н. Ивановский. – СПб., 1907. – 107 с.
4. Историко-филологический факультет Харьковского университета за сто лет его существования (1805 — 1905) / Под ред. М.Г. Халанского, Д.И. Багалея. – Харьков, 1998. – С.156.
5. Киреева Р.А. Изучение отечественной историографии в дореволюционный период с середины XIX в. до 1917 г. / Р.А. Киреева. – М., 1983. – 206 с.
6. Кричевский Г.Г. Ученые степени в университетах дореволюционной России / Г.Г. Кричевский // История СССР. – 1985 – № 2. – С.141-143.
7. Олесюк Е.В. О предметной системе учебного плана / Е.В. Олесюк // Высшее образование в России. – 1996. – № 4. – С. 14-18.
8. Попова Т.Н. Становление историографии как специальной исторической дисциплины. Некоторые аспекты проблемы / Т.Н. Попова // Российские университеты в XIX – начале XX в.: Сб. ст. / Под ред. В.И. Чеснокова. – Воронеж, 1996. – С. 49-52.
9. Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. Т. 2. Отд. II. Приложения. – СПб., 1864. – С.350. – Режим доступа: <http://museum.guru.ru/>
10. Таблицы испытания на ученые степени по «Положению об испытаниях на ученые степени 1837 г». // Сборник

постановлений по Министерству народного просвещения. Т.2. Отд. I. Приложения. – СПб., 1864. – С.46-47.

11. Устав императорских Российских университетов 1804 г. Глава IX, П.96-107. – Режим доступа: <http://museum.guru.ru/>

12. Чесноков В.И. Из истории замещения вакантных кафедр на историко-филологическом факультете Киевского университета в 60-е XIX в. Из истории замещения вакантных кафедр на историко-филологическом факультете Киевского университета / В.И. Чесноков // Развитие исторического образования в СССР. – М., 1986. – С. 117-122.

13. Чесноков В.И. Пути формирования и характерные черты системы университетского исторического образования в дореволюционной России / В.И. Чесноков // Российские университеты в XVIII-XX в.: Сб. ст. / Под ред. В.И. Чеснокова. Вып. 2. – Воронеж, 1992. – С.10-15.

УДК 947.7+378.4

Михайличенко О.В.

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

З ІСТОРІЇ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК У ВИЩІЙ ШКОЛІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

У статті розглядаються основні віхи становлення та розвитку вищої гуманітарної освіти в університетах Російської імперії до ХХ ст..

Ключові слова: історія вищої освіти, суспільні науки.

Михайличенко О.В. Из истории обучения общественным наукам в высшей школе Российской империи.

В статье рассматриваются основные вехи становления и развития гуманитарного образования в университетах России до XX ст.

Ключевые слова: история высшего образования, общественные науки.

Mihaylithenko O. History of educating to social sciences in embroider toschool of the Russian empire.

In the article the basic landmarks of becoming a nddevelopment of humanitarian education areexamined i n the universities of Russia to XX of century.

Keywords: history of higher education, social sciences.

Вважається, що першим вищим навчальним закладом у Європі був Константинопольський університет, заснований у 425, статус університету набув у 848 році. Найстарішим у світі вважається також університет Аль-Караїн (Марокко), заснований у 859 році. У тому ж IX столітті з'явився Університет Салерно (Італія), що проіснував до 1861 року, а також літературні школи у Велико-Преславі і Охриді, засновані болгарським царем Борисом I-м¹.

У XI–XIII столітті були засновані Болонський університет (Італія, 1088 р.), університет Оксфорд (Великобританія, 1096), Тулуза (Франція, 1229 р.). У цих навчальних закладах вивчали богослов'я, право та медицину.

¹ Борис I-й (у хрещенні – Михайло; перша половина IX ст. – 907) – хан Болгарії з 852 по 889 рік, після хрещення у 864 році офіційний титул – цар. Син хана Пресіана.